

Åttonde

Föredrag d.14.11.1925 av Andrea Andreen om

Betty Pettersson. *född 1838 14 sept.*

Det var en gång i början av 1850-talet i sagostaden Visby en 15 års flicka, som byggde stolta luftslott och välvde djärva framtidsplaner i sitt nästan slätkammade huvud. Hon var en liten hantverkardotter. hennes far var sadelmakare, och hon hette Betty Maria Carolina Pettersson. Hennes anspråkslösa hem låg vid Adelsgatan just där den går över i Vådklockegränd. Alla, som känner Visby vet att man just från denna högt belägna gränd allra bäst fångar hela Visbys skönhet- ruinernas och havets. Och Betty Pettersson hade blick för sådant, fastän det föga intresserade hennes tid och omgivning.

*Långtuder
in och Askan
Laurin
Laurin*

Hon hade i konfirmationsåldern en två år äldre vän- numera en förtjusande 90-årig dam-som berättat för mig, att de båda älskade att svärma på de gamla gatorna, särskilt minns hon, att ruinen av kronostallet vid Svarta gatan väckte deras stora förtjusning.-- B. P. var som barn

fina

livlig och intelligent, hon var inte alls blyg och hon ville framåt och uppåt i världen. Hennes far ville också gärna höja sin samhällsställning. Redan under uppväxtåren, då B.P. gick i fröknarna Molanders skola och tog lektioner i engelska för fröken Schurer v. Waldheim var böckerna hennes stora intresse.-- Så for hon över till fastlandet troligen kort efter sin konfirmation- och nu förlorar jag hennes spår för många år -----

Endast en episod står fri i duklet. Hon kommer hem till Visby och håller en matematiklektion i en klass bestående av gossar och flickor eller kanske bara gossar. Hennes barndomsvän är med som åhörare-det måtte varit examen- och hon minns den utomordentliga snabbhet och fart som det var över lektionen, hur eleverna rycktes med, hon minns huru lärarna i Visby förvånade sig över denna pedagogiska förmåga.

*Famijly
Lindholm*

Om B.P.:s studentexamen vet jag intet säkert -----
(Troligen i) maj 1871 i Stockholm. Ett av ålder väl känt faktum är ju att hon först av alla svenska kvinnor tog studentexamen.

Jag återfinner B.M.C. Pettersson i Uppsala universitets katalog för h.t. 1872, inskriven som junior i Gotlands nation. Detta förklaras av en uppgift i Gotlands nations matrikel, att hon skulle börjat sina studier redan under vårterminen 1872 - väl då som recentior. (Inskriven februari 1872.) Färtröstansfullt reste hon alltså till universitetet innan kvinnor fått rätt att avlägga examina där. /Detta skedde först 1873./ B.P. studerade i Uppsala ej fullt tre år. Hon tog fil. kand.-examen i januari 1875. Det betydde på den tiden nio olika ämnen. Hennes huvudämne tycks ha varit nyeuropsk lingvistik, i vilket ämne hon hade betyget med beröm godkänd. Hennes var den första akademiska examen, som en kvinna avlagt i Sverige. (Och detta femtioårsminne är det vi i kväll högtidlighåller.)

Men B.P. är inte bara Sveriges första kvinnliga student och första universitetsbildade kvinna. Hon är också den första kvinna i vårt land, som varit anställd vid ett statens läroverk för gossar. 4/ År 1877 återfinner jag henne bland extralärarna vid Ladugårdslandsläroverk /nuvarande Östermalms/. Hon är klassföreståndare i första klass och undervisar klassen i alla ämnen. De följande åren t.o.m. 1884 är hon klassföreståndare i första, andra och tredje klassen omväxlande och undervisar i alla ämnen utom naturlära. Det måste således i denna dag här i Stockholm finnas en rad av män i femtioårsåldern, som känt B.P. och kanske minns henne. Jag har sökt upp några av B.P.'s forna pojkar och funnit att hon visst inte är glömd och varit mycket avhållen. En av dem a/ har berättat, att hon troligen var en framstående pedagog, att hon tog sig an pojkarna på allt sätt och att hon i regel lyckades bra att upprätthålla respekt. Pojkarna tyckte i regel inte att det var det minsta underligt att ha en lärarinna, men de vuxna talade nog om det som något märkvärdigt. B.P. var på den tiden, d/ 83 - 84 var det, härjad och bård av den lungtuberkulos, som hon

snart skulle duka under för. Hon brukade gå ombyltad med schalar och rökte nästan ständigt en liten pipa med kamfer /enligt annan uppgift terpentin/ för sin bröstsjukdoms skull. Min sagesman hade ofta varit hemma hos B.P. både på Jungfrugatan 9 och i hennes sista bostad Tulegatan 6- han hade nämligen vid inprovningen varit svag i rättskrivning, men B.P. hade sagt att det skulle hon lära honom och han fick också tack vare henne premier i både andra och tredje klassen. En annan av "pojkarna" svarade däremot att han litat väl mycket på att han hört till B.P.:s gullgossar och därför kunde rätt litet, när han kom upp till fjärde klassen. (En av dem jag sökte upp befanns ej ha gått i B.P.:s klass, men han mindes henne ändå mycket väl och mindes särskilt att alla pojkarna var med och sjöng vid hennes begravning i Ladugårdslands kyrka. Det var år 1885.)-----

Men trots allt som jag tror att hon var lever hon inför oss i kväll-- intelligent, orädd, livlig, ambitiös, snabbtänkt, målmedveten, plikttrogen, en smula kärv men hjärtegod -- Hon var helt visst en personlighet.

Ur artikel om Sveriges första studentska och filosofie kandidat.
Ett hundraårsminne.

Sveriges akademiskt bildade kvinnor kunna i dag fira ett för dem betydelsefullt sekelminne. Den 14 sept. 1838 såg den kvinna dagens ljus för första gången, vilken sedermera skulle komma att bli den första studentskan i vårt land och den första av sitt kön, som tog en akademisk examen. Hon hette Betty Maria Carolina Pettersson och var till börden gotländska. -----

3) Vilka svårtrampade stigar inom bildningens värld Betty P. hade att tillryggalägga innan hon erövrade den vita mössan i Stockholm i maj 1871, då 33 år gammal, det är väl knappast någon nu levande som kan ge några upplysningar om. I Gotlands nation i Upsala, där hon i februari 1872 efter inskrivning vid universitetet gjorde sitt inträde, mottogs hon troligen ej med någon större entusiasm, om man nu också inte får ta efter ordalydelsen innehållet i en visa, som ännu i slutet på 80-talet då och då kunde få höras vid gaskarna i nationen. Med en rätt bitande humor, alluderande på B. P.:s ej alltför skönhetsmättade yttre, gav skalden - författaren don-juanerna i nationen mer eller mindre diskreta varningar att ej låta förvrída huvudet på sig av den djärva "djärva" unga studentskan, som sökte inträde i nationen. Men liksom om författaren ändå ej varit riktigt säker på att varningen skulle göra verkan, avslutade han varje strof i visan med följande refräng, avsedd att sjungas av alla nationsmedlemmarna: "Och därför jag väcker motion, att ej fröken Betty tas in i nation." Nå det tycks ej, som om fröken Betty varit så farlig för de manliga nationsmedlemmarnas hjärtesäkerhet, som man fruktat. Hennes stadgade ålder vid inträdet i nationen, hennes karakter och ej alltför förledande yttre kommo säkerligen insinuationerna i visan på skam. Och ingen tradition inom nationen förmälde ännu på 80-talet något annat.

B.P. skötte tydligen ganska nitiskt sina studier, ty 3 år efter det hon kommit till universitetet, avlade hon fil. kand. examen i en mängd ämnen som den tidens stadga fordrade. Och hon var den första kvinna som avlade denna examen i Sverige. Därefter lämnade hon lärdomsstaden, genomgick provår i Stockholm läsåret 1875-76 och och avlade sedan undervisningsprov för adjunkts- och kollegabefattningen vid rikets allmänna läroverk. Åren 1877-85 verkade hon som extra lärare vid Ladugårdslands / sedermera Östermalms/femklassiga läroverk och såsom sådan slutade hon sina dagar. Hon kan alltså ej kallas "lektor Betty Pettersson", som hon, om jag ej minns orätt, benämns i en artikel i Idun 1925, där hennes konterfej, troligen det enda som finnes, är återgivet. Titeln "lektor" har förmodligen kommit därav, att Betty själv på baksidan av porträttet skämtsamt skrivit "Lector Betty Pettersson".

2) Långt innan B.P. tog sitt inträde vid allmänt läroverk hade hon övat lärarinnekallet som guvernant i flera olika familjer. (Friherrinnan) Anna Lybecker som skrivit den nyss omtalade artikeln i Idun uppger att hon själv och hennes syster varit Bettys första elever 1860-62 i friherrinnans barndomshem på Djursnäs i Norra Tjust. Sedermera innehade B.P. flera andra dylika konditioner. Som den om djup tacksamhet från den forna eleven vittnande skildringen -----

Understruckare i Upsalastidning
d. 14 sept. 1938 av lektor Rudolf
Björlegren. f. 69, lektor i Visby 17.

huvudsakligen
"nyss omtalade"
lärarinnekallet

47 års ålder

2)

av henne ger en god bild av henne som personlighet och som lärarinna, torde några drag ~~en~~ ^{de} samma förtjäna ~~ett~~ ^{att} upplivas. " Betty Pettersson såg egentligen ingenting ut. Hon hade ej ärft några nobla drag, men hon hade ett nobelt hjärta och ett ädelt sinne, som gjorde henne avhållen och omtyckt av alla. Hon var glad och trevlig, alltid jämn till lynnet såväl under lektionstimmarna som eljest. --- Med saknad skildes vi / då konditionen var slut/ från vår avhållna lärarinna.

5) Hon hade djup förståelse för barn och ungdom och var i sin undervisning i hög grad medryckande". Ungefär samma vitsord fick hon senare av sin rektor, L.A. Wadner, som i läroverkets årsredogörelse vid hennes bortgång skildrade hennes lärargärning på följande sätt: "Åt detta sitt kall hängav hon sig med hela sin själ. Därjämte ägde hon ~~ixxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx~~ i ovanligt hög grad förmågan att fästa lärjungarna vid sig och vinna deras förtroende, och utövade härigenom ett ej obetydligt inflytande på deras sedliga utveckling; hennes klass utmärkte sig också för god anda och ordning. Hennes livs verk har vunnit erkännande av förmän, medlärare, föräldrar och målsmän, och hos en talrik lärjungarskara efterlämnar hon ett kärt och varaktigt minne." Gustav Meyer, en samtidig kollega till henne vid Ladugårdslands läroverk, sedermera läroverksadjunkt i Falun, berättar i en anekdotsamling, intagen i Svenska Dagbladet år 1915, några episoder, som äro rätt så belysande för B.P.'s lärarpsyke. " Hon var ytterst nitisk och tog ofta de svagare lärjungarna upp i skolan till gratislektioner på eftermiddagarna. Men hon behandlade dem stundom alltför moderligt. Så minns jag t.ex. en ovanligt vacker tolvåring, som började gråta av harm, då hon i min närvaro tog honom i famn och smekte hans kinder." Meyer berättade också om henne en rätt lustig historia, som visar, vilken livlig natur hon hade. Vid en ämneskonferens skall anmärkning ha gjorts mot hennes kanske mera originella än lämpliga metod att undervisa i matematik. Hon skall då ha utbrutit i ett så förbittrat oräsvall, att den gamle rektorn, som förgäves sökt avbryta henne med klubbslag, till sist höll händerna för öronen och sprang in i expeditjonsrummet. Då först tystnade Betty.

Flera av hennes forna elever, sedermera män i staten ha intygat att resultaten av hennes arbete som pedagog varit mycket goda och att man icke funnit något underligt med hennes undervisning, ehuru den varit rätt mycket på tal bland de äldre. Det säges också att hon ofta brukade gå ombyttad med schalar och röka pipa med kamfer eller terpentin i, troligen för att mildra den sjukdom, som hon en rätt lång tid led av, nämligen lungdot. Denna ändade också slutligen hennes strävsamma och ej alltid så soliga, men av en stark pliktkänsla uppburna levnad. Hon dog den 7 febr. 1885 och ligger begraven på Östermalms kyrkogård.

När Akademiskt bildade kvinnors förening 1925 på Skansen firade 50-årsminnet av den första akademiska examen i Sverige, tecknade föreningens ordförande Andrea andreen-Svedberg med några få linjer Betty Petterssons bild i, såsom det förefaller, mycket träffande ordalag: "en intelligent, livlig, varmhjärtad och plikttrogen kvinna, kärv men hjärtegod, en personlighet med ett ord."

R. Bj-n.

ur Anna Lybedens art, Ydun dec. 25
hon var icke bara den skickliga lärarinnan
utan sin den glada trevliga samrätaren.
Hon hade så mycket att berättas som slog
oss på våra ungdomliga o. iraktbara
minnen.
nedan till julberättelsen Natalia de Ger J. Ramsey
troligen berätt med Märster i Skåne o. Nyssaba.